

שנה שביעית

גליון מס' 313

פרשת ויחי
ה'תשפ"ב

בית הנסות לתורה ולתפילה שטפנשט
כולל אברכים לעיון - לפתח
כולל אברכים לתורה - אחו"צ
רחוב מורשת'ל 13 בני ברק

תלמוד תורה
"תורת אמת" שטפנשט
ני הילדים
כותבת תורת
מכירה לשיבת צנוה לכל הסידרת
הרה"ק אצ"ע

בית שטפנשט - נבנעתיים
קב"ר הגדול שטפנשט
הרה"ק אצ"ע
כולל אברכים * בית נסות * מורשת
* מרכז מתנדבים לתקנים

המנסת אורחים ואש"ל ביומניה
לקבוצות ויחידים - בהדגמה מראש
מתחם קבר הארימור הראשון שטפנשט
רח' אליזבטה 2 ש"כ פאקורר אישי - רומניה

מפעל קמחא דפסחא
קמחא דפסחא
עור וסיוע למשפחות ברמות בימי
החיים המשותפת השנה.

אור מתורתו
שיעורי תורה ברמת אה"ק, נסח חיובק
ועירי יודות לעם בשמחות, בדרשות
נרתי המשפיעים ומכיר הרבים

הספריה התורנית ומוזיאון
להנצחת יודות חוננה
וזכר הצדיקים שטפנשט.

מכון תורני
"תורת אמת - שטפנשט"
הוצאת כתיב רבותיו הקדושים
לבוש שטפנשט - ודיון - והכתיב חוננה.

מפעל האנציקלופדיה
המכונה ויחידה

מספרי החנוכה ניתן להשיג
במשרד המוסדות:
אנציקלופדיה מילכות שבמסכות בית ויחיד ב"ח
אבות אמת - שטפנשט
ישיבת תורה - ויחיד
מסות לילדים - יוסף
על יוסף
ח"ג עניני ביות מילה
ח"ג עניני תולדות
ח"ג עניני - מרדכי ולימוד
- נרתי של משה - נרתי שטפנשט עדיקים
אבות עם עני יוספים

י"ל על ידי מבין
"תורת אמת שטפנשט"
הצטרפו לקבלת הגליון כל שבוע
בדוא"ל: 6160303@gmail.com
טלפון: 03-579-03-03
פקס: 03-616-5110

הנה"ק הגר"י אסאד

באר בשדה

גליון תורני מבית המדרש דקהל שטפנשט • מהנעשה ונשמע במוסדות שטפנשט

באר חפרוה שרים

לקוט מתורת רבותינו הקדושים זיע"א בפרשת השבוע

כאשר יודעים כמה תמשך הצרה היא כבר איננה צרה

ויחי יעקב (מז, כח) כתב ברש"י הק': למה פרשה זו סתומה, שביקש יעקב אבינו לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו הקץ. ולמה נסתם ממנו חשבון הקץ? כי הגלות באה למרק עוונותיהם של ישראל כדי להיטיבם באחרונה, ואם יודעים זמן הקץ לא נרגיש כלל את הגלות ומרירותה, כי צרה שאדם יודע את קיצה וסופה, אינה בגדר צרה קשה.

(שפת אמת)

שלא לדבר רע על ישראל

ויחי יעקב (מז, כח) "ביקש לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה" (רש"י). יעקב ביקש לגלות לבניו את תקופת הקץ, את פני הדור של אותו זמן, את החוצפה והבורות שישירו אז - בעקבתא דמשחא חוצפא יסגא - ונסתלקה ממנו שכינה, כי מן השמים לא רצו חלילה שידבר רע על ישראל.

(הרה"ק הרבי ר' בונם מפשיסחא)

יעקב קבל הכל באהבה

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה (מז, כח), רבינו הקדוש מפרשיסחא זי"ע אמר שהפסוק הזה מרמז על חיי יעקב אבינו: שיעקב חי את כל ימי חייו בצער גדול, וצרות שרדפוהו אחד אחר השני [בארץ מצרים] מלשון מצרים] אך אצל יעקב עצמו כל ימי חייו הכל היו שווים לטובה, שהיה מקבל הכל באהבה, שבע עשרה שנה בגימטריא טו"ב שנים.

(קול מבשר)

יעקב אבינו תיקן את ימיו כבר מימי נעוריו

ויחי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה (מז, כח). ביאר הגה"ק רבי שלום תאומים רב של שטפנשט הדגה ביעקב נאמר שבע ואח"כ ארבעים ואח"כ מאה, ונאמר בו ג"כ שנה בכל פרט, ובאברהם ושרה יצחק נאמרו בהיפוך המאה קודם ואח"כ העשיריות ואח"כ היחידות. להראות לנו מעלת יעקב שנתעלה יותר מהם, כי בהם לא השוו הימים בעבודת ה' אלא לעת זקנתם תקנו ימי עלומיהם ואז השוו הימים כולם שיתעלו לפני ה' לא בעת בחרותם, וא"כ היו הימים כולם למטה עד עת בא ימי זקנתם שאז תקנו כל הימים ועלו למעלה, זה שכתוב (לעיל יח, יא) ואברהם ושרה זקנים באים בימים, ר"ל שלא באו בימים כי אם כאשר היו זקנים, ואעפ"כ נאמר אצל אברהם בפרטות (לעיל כה, א) ואברהם זקן בא בימים, לומר שאין מדת אברהם כמדת שרה אמנו, כי אין לך צדיק דומה לחבירו (עין ב"ב עה), ואף שהיו שניהם שווה במדה זו שלא תקנו הימים להשוותם אלא לעת זקנתם מ"מ אברהם נתעלה יותר בצדקת הימים. וא"כ לזה נאמרה בהם

בא עתו למות לא היה למטה אלא אותו יום, וכולם כבר עלו למעלה וכאשר נשקע ובה השמש בנרתיקו נסתלק מזה העולם, ולטעם זה לא נאמר אצלו מיתה אלא גויעה, והבן.

(אור התורה)

מהיכן ירק זה חי?

ויחי יעקב (מז, כח) איתא ברש"י "פרשה זו סתומה היא" שאל כ"ק האדמו"ר רבי יואל מסאטמאר צדוק"ל: הדגה באמת שאלה זאת מתבקשת מאליה, איך יהודי כמו יעקב אבינו, בעל משפחה בת שלש עשרה ילדים, זוכה להובילם לחופה בכבוד והוא ממשיך בחייו הרגילים! והתשובה המתבקשת היא שאכן "פרשה זו סתומה היא" גם כיום. כאשר יהודים לומדי תורה וחיים בצניעות זוכים להכניס את כל ילדיהם לחופה מבלי שהם עצמם יודעים איך הצליחו בכך, אכן "פרשה זו סתומה היא". אין זאת, אלא שיש איושהו "כח עליון" שפשוט עוזר לאברכים לגמור את החודש, לחתן ילדים, ולהמשיך לחיות.

האור הודלק בגבעתיים

חג החנוכה הוא חג של אור, ובגבעתיים עירו של הצדיק משטפנשט, שנקרא על שם מתתיהו בעל נס החנוכה, מדליקים את האור כל ימות השנה, אולם פעם בשנה מציינים את אותו אור ברוק להערכה על כל מה שנעשה לאורך כל השנה בזכות אותו אור. ולסימן דרך והצבת יעדים חדשים לקראת הבאות, להיות מוסיף והולך כמצות היום.

בחג החנוכה, התאספו אברכי ישיבה על קברו של כולל שטפנשט בגבעתיים, לצד מתפללי המניינים הביכל התורה והתפילה, שחרית מנחה מעריב תמידין כסדרן, יחד עם תושבי המקום ומתפללי התפילה הקבועה הנערכת בציון הצדיק מדי חמישי בערב מזה למעלה מחצי יובל שנים בקביעות למסיבת חנוכה להודות ולהלל. מפקדי המשטרה מתחנת גבעתיים המלווים את אבטחת אירועי ההילולא ולאורך כל השנה הצטרפו ובאו להדליק יחד את האור בתוך דבריו ציין הרב אברהם יעקב סלמון שליט"א כי כמו שהשמש ניצב מעל הנרות, כך גם השמש המסייעים לפעילות המבורכת של מוסדות שטפנשט בגבעתיים, ניצבים מעל הפעילות, והצדיק משטפנשט יהיה מליץ יושר עליהם להתברך, שהאור יאיר להם בביתם ובכל מעשי ידיהם.

לאחר ההדלקה חולקו תעודות הוקרה מטעם המוסדות לס"צ אסף אלמוג מפקד משטרת גבעתיים, לרפ"ק קובי ג'רדין סגן מפקד משטרת גבעתיים, לפקד רן לביא קש"ק משטרת גבעתיים, ולרס"מ אתי בן יהודה סמב"צ משטרת גבעתיים, כן הובעה הערכה להרב יעקב ישראל רייזנר נציג המוסדות ואיש הקשר הפועל כל ימות השנה מול כוחות המשטרה והעיריה בהצלחה רבה.

בתמונה: קציני המשטרה מדליקים את החנוכיה ברחוב של עיר גבעתיים מחוץ להיכל הישיבה של מוסדות שטפנשט בסמוך לציון הקודש ברחוב רמב"ם 1 גבעתיים

למה הועילה השבועה של יוסף

ויאמר אנכי אעשה כדברך ויאמר השבועה לי (מז, ל - לא) ויש לדקדק למה לא השביעו מיד. ועוד, וכי מסופק היה יעקב אבינו ע"ה שלא יקיים ציווי שלו. ברם איתא בחז"ל (סוטה לו) אמר פרעה "עלה וקבור את אביך כאשר השביעך", שפרעה רצה שיוסף יעבור על השבועה שנשבע ליעקב, א"ל יוסף א"כ גם אני אעבור על השבועה שנשבע לפרעה שלא יגלה שידוע ע"א לשונות משא"כ פרעה. לכן בתחלה נאמר "אנכי אעשה כדברך" בהבטחה, וכדי שלא יצווח פרעה לעבור על הבטחתך, לכן א"ל שישבעו לו ועי"ז לא יצווחו פרעה שיעבור על השבועה.

(הנה"ק הגר"י אסאד)

הכל מה' לטב ולמוטב

וישתחו ישראל על ראש המטה (מז, לו) פירש הרה"ק רבי יהודה

ליב הכהן זללה"ה את הפסוק "וישתחו ישראל על ראש המטה", כלומר, מי שהוא במעלה בבחינת 'ישראל' הרי שהוא מודה להשי"ת ומשבח גם על בחירתו שבחר הוא עצמו בדרך טוב, וזהו "ראש המטה". היינו, איך לנטות, שהוא מבין שכל נטיותיו הם ג"כ עזר מאת השי"ת.

(אירח לחיים)

"מי אלה" שאינן ראויין לברכה!?"

וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן אלוקים בזה (מח, ה-ט) ברש"י מפרש: מי אלה - שאינן ראויין לברכה, ונשאלת השאלה, האם כך עושים לנכדים שמגיעים להתברך, האם כך אומרים עליהם בפני אביהם? אלא הסביר הרה"ק בעל ה"קדושת ציון" מבאבוב ז"ע שהסבר הוא כך: הדנה כשהנער נעשה בר מצוה, אביו מברך עליו "ברוך שפטרני מעונשו שלזה", כי עד עתה היה עונשו וחיובו על אביו, ועכשיו כשהגדיל נפטר אביו מעונשו (כמובא במגן אברהם אורח חיים סימן רכה. ה), והנה ברכה זו שייכת רק כשחטא הבן, אבל אם יזכה נער את אורחו לשמור מצוות ד', אז אין מקום לברכה זו, כי גם עד עתה לא היה שום עונש על אביו בגללו. וזה שאמר יעקב אבינו בראותו קדושת בני יוסף וראה שלא טעמו טעם חטא מעולם, תמה ואמר "מי אלה" שאינן ראויין לברכה שמברך האב על בנו בהגיעו לגדלות - ברוך שפטרני. ויאמר יוסף אל אביו, הגדיל עוד את צדקתם, כי "בני הם אשר נתן לי אלוקים בזה", פירוש במצריים מקור הטומאה, ואף על פי כן עומדים בצדקם...

גם מידת הדין הסכימה לברכה

מי אלה (מח, ה) חז"ל אמרו שיעקב בקש לברכם ונסתלקה ממנו שכניה, וזה נרמז באמרו "מי אלה" שהם אותיות 'אלהים' אבל לא כסדרן, וזה ראייה שאינם ראויין לברכה, לכן אמר יוסף "בני הם" והגביר אותיות "הם" מאלקים, ויעקב אמר "קחם נא אלי" והגביר אותיות "אלי" ותברם ל"הם" ונעשה שם אלקים בשלימות, ובשם זה ברכם, היינו שגם מידת הדין מסכימה לברכה.

(באר מים חיים)

ישראל שנמשלו לדגים אסיפתן זו היא טהרתן

וידגו לרוב בקרב הארץ (מח, טז) הנה יש לדעת במה נמשלו בני ישראל לדגים, ובגמ' (ברכות כ, א) איתא 'וידגו לרוב בקרב הארץ' - מה דגים שבים מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם, אף זרעו של יוסף אין עין הרע שולטת בהם. ויש לפרש הענין שאין עין הרע שולטת בדגים, שזהו מכה שהדגים לא השחיתו מעשיהם בדור המבול (סנהדרין קח, א). וכן זקני הרה"ק רבי שלום יוסף זיע"א אמר להמשיל את בני ישראל לדגים, שכשם שדגים אינם טעונים שחיטה ובדיקה, כי אם אסיפתן זו היא טהרתן (חולין כז, ב), כך בני ישראל אחודות זו היא טהרתן.

ומדודי האדמו"ר רבי יצחק מאיר ממעוזיבוב זצוק"ל שמעתי שכשם שדגים אינם טעונים בדיקת פנים, דסימני כשרותם שהם סנפיר וקשקשת הם מבחוץ, והיינו שמבפנים ומבחוץ שוים הם, כך בני ישראל יהיו מלבר כמלאגיו.

(רשפי קודש - בשם כב"ק בעל ה"עקבי אבירים" מסאדיגורה זצוק"ל)

הקנאה התאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם

ויברכם ביום ההוא לאמר בך יברך ישראל ישימך אלקים כאפרים וכמנשה. (מח, ט) כתב הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב ז"ע (י"ד, ח"י טבת) יש לדקדק, עם היות שחיבה יתירה ניתן לפני יוסף שחילקם לב' שבטים, עכ"ז למה יתברכו ישראל רק בהם, ולא יברכו את בניהם ישימך אלקים כראובן ושמעון, וכיו"ב. ועוד קשה דיעקב אבינו היה לו לומר להם ברכת "ישימך" וכו' מיד אחר ברכת "המלאך הגואל אותי יברך את הנערים" וגו' ולמה המתין בברכתו זו עד שיוסף שם את אפרים לפני מנשה.

אלא, דאמרו חז"ל "הקנאה התאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם", והנה בעולמינו החומרי בדרך הטבע כאשר אדם רואה שהשי"ת משפיע לו טובה

חזון אחרית הימים

האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים (מט, א) פעם אחת שוחח הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זיע"א בסעודה שלישית ותיאר את זמן הגאולה וכך אמר: בדורו של משיח יהיה הבלבול כה גדול בין טוב לרע, וכאשר יתברר מי הוא הטוב ומי הוא הרע, יהיה זה דומה לניפוי קמח בנפה, כאשר מניחים את הקמח בנפה ומתחילים לטלטל הנה והנה עד שכל הקמח נחבט בדפנות הנפה, הקמח הנקי עובר בחורי הנפה ואילו הפסולת נשארת בכלי. כשרואה הפסולת את הקמח הנופל מטה מטה, מיד היא מתנשאת עליו ואומרת: שפל שכמותך, לא רק שאתה נופל למטה, עוד תקבל חבטה הגונה כאשר תגיע למחוז חפצך, ואילו אני נשארת למעלה. כעבור רגע קט הופכים את הכלי על פיו והפסולת מנוערת אל האשפה. כך בדיוק יהיה באחרית הימים.

יתירה מאשר לחבירו אזי יתגאה בכבוד על חבירו, וגם יבוא לידי תאוה, ואילו חבירו שחסר הטובה יבא לקנאות בחבירו המושפע יותר ממנו. והנה יעקב אבינו כששם אפרים לפני מנשה ראה בצדקתם שאפרים לא בא ע"ז לידי תאוה וכבוד, ומנשה לא בא לידי קנאה, ע"כ אמר שיברכו ישראל את בניהם "ישימך אלקים כאפרים וכמנשה" שהיו נקיים מג' אבות נזיקין קנאה תאוה וכבוד.

(דרד פקודיו)

ע"י הכנעה וביטול האנוכיות מקבלים ההשפעות

הרה"ק ה"חווה" מלובלין זיע"ע, פירש את הפסוק "ויאמר ישראל אל יוסף הנה אנוכי מת והיה אלוקים עמכם (מח, כא) הדנה "אנוכי" מת, הכוונה שצריך לבטל ולהמית את האנוכיות, ואז זוכים ל"והיה אלוקים עמכם", דהיינו שצריך לאיש ישראל להיות הכנעה וביטול להשי"ת ואז אפשר לקבל ההשפעות, וכך הוא הכלל כאשר מקבלים מהזולת צריך להתבטל אליו.

תפילה שבוקעת

ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחת מיד האמורי בחרבי ובקשתני (מח, כב) באונקלוס מתרגם:

"בצלותי ובבעותי" - "בתפילתי ובקשתתי". מסביר הרה"ק בעל החידושי הרי"ם ז"ע דהיינו, הדמיון בין חרב וקשת - לתפילה ובקשה היא: שהתפילה צריכה להיות חדה כחרב וקולעת כקשת!...

מדוע ציוה יעקב שיוסף בעצמו יתעסק בקבורתו

ושכבתי עם אבותי ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם. (מח, ט) הכוונה לדעתי שרצון יעקב היה לשכב את אבותיו במערת המכפלה, ומאחר שירא יעקב מעשיו אחיו שלא יעקב עליו אף שנתן לו ממון עבור זה, וכמו שאמר הכתוב (לקמן ג, ה) בקברי אשר כריתי לי, על כן אמר ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם, שבזה שיוסף בכבודו ובעצמו יתעסק בקבורתו ויעלהו שמה על ידי כן יקברו ולא יהיה מניעה מעשיו, מאשר עלה כמלך עם רכב ופרשים וכמו שהיה באמת כי בא צפו בן אליפז בן עשוי ועשה עמהם קטטה עד שערכו מלחמה ותגבר יד יוסף, וכמו שכתוב ברמב"ן בפסוק (מט כט) קברו אותי אל אבותי, עיי"ש.

(חיי עולם - למרוז הגה"ק הגר"ש טויבש אב"ד יאס)

בקש יעקב לגלות את הקץ

האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, על הפסוק זה מביא רש"י בקש יעקב לגלות את הקץ. הן אמרו חז"ל פסחים (נד) שבעה דברים מכוסים מבני אדם, ובתוכם מלכות בית דוד מתי תחזור, ובסנהדרין (טז) ללבי גליתי למלאכי השרת לא גליתי, מלבא לפומא לא גליא. ובסוף דניאל (יב, ה) ואני שמעתי ולא אבין ואמרה אדוני מה אחרית אלה, ויאמר לך דניאל כי שתומים וחתומים הדברים עד עת קץ. וכתב רבינו האבן עזרא כי גם דניאל לא ידע [ומפי' רס"ג נמי משמע הכין]. אך איתא בספרי המקובלים מלבא לפומא לא גליא, רק הצדיקים שהם בבחינת לב יודעים. ויעקב היה בבחינת לב כן איתא בזהר (ויחי ריב), אך כשרצה לגלות לבניו נתכסה ממנו השכינה (כך הלשון במדרש רבה ב"ר צח, ב). זה היה רק רמז שאין לגלות את הקץ, והוא בבחינת כבוד אלקים הסתר דבר (משלי כה, ב).

ואמר הרה"ק הרבי זקוק מסאדיגורה זצ"ל: אמרין בסנהדרין (צח). ר' יהושע בן לוי רמי כתיב (ישעיה ס, כב) בעתה וכתוב אחישנה. זכו אחישנה לא זכו בעתה. לפי זה יש שני אופני גאולה: א) גאולת הקץ וזהו בעתה. ב) גאולה של אחישנה ולזו אין זמן קבוע, אלא "היום אם בקולו תשמעו". ובכן, כשבקש יעקב לגלות את הקץ, הרי התכוון לגאולה של 'בעתה' ומפני זה נסתלקה ממנו שכניה יען רצה לדבר מ"לא זכו".

(אהלי יעקב - הוסיאטי)

איך אפשר לעסוק בתורה מתוך מנוחה

וירא מנוחה כי טוב וכו' ויש שכמו לסבול (מט, טו). הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זיע"א אמר: יששכר היה עוסק בתורה, ולעסוק בתורה צריך מנוחה, וזה "וירא מנוחה כי טוב" לעסק התורה, ואיך יהיה לו מנוחה, הרי אם אין לו כלום גשמיות וממון רע לו מאוד והמנוחה ממנו והלאה, ואם יש לו כל, והוא משופע אזי גם אז אין לו מנוחה, כיון שמי שיש לו מנה רוצה מאתמים, ע"כ העצה לזה היא, "ויש שכמו לסבול", שיהא סבלן ויקבל הכל באהבה איך שיש לו, ואז יהיה לו מנוחה.

(חדות שמחה)

יומין דנשמתא

י"ז טבת
יומא דהילולא
דהרה"ק רבי פישל
מסטריקוב זי"ע

אין כה בידי השמן
לכמל את דרך הבעש"ט
בנסיעות לצדיקים

פעם אחת גזרה מלכות הרשעה על יהודי הכפרים, שהחזיקו בחכירה כפרים שלמים, גזירת גירוש, כמובן שהם נתפחדו מאוד וזעקתם עלתה עד לב השמים, הלכו כמה מבני הכפרים לחלות את פני הסבא קדישא רבי פישל מסטריקוב זי"ע, כשהם מעוררים אותו שאלפים רבים מישראל יזדקקו לעבוד להתגורר בערים, ולא תהיה להם כל פרנסה חלילה, והנה בתחילה היתה תשובת רבינו כי עדיף שיגורו בערים ויוכלו להתפלל בציבור ולקבוע עתים לתורה בין יהודים, ומיד יצאו בפחי נפש כי האמינו שרבינו הסכים על הגזירה חלילה. באותו מעמד היה אחד מגדולי וחשובי החסידים רבי הירש לייב מפלוצק ז"ל והלה ענה להם כי הוא יצליח לשכנע את הסבא קדישא שיתפלל לביטול הגזירה הרעה הזאת, וכך עשה, נכנס שוב אל הקודש ובפיו טענה כי אין זו רק גזירה על יושבי הכפרים, אלא בעקבות גזירה זו תבטל כל הנסיעה של חסידים אל הצדיקים, שהרי אלמלא הכפריים המחיים את נפשם של החסידים בדרכם הארוכה להסתופף בצל רבותיהם, לא היו יכולים לנסוע למרחקים ובפרט בימי החורף הקרים והקשים, באופן שאין זה אלא עצת היצה, שעינו צרה בדרך החסידות, שעל ידה זוכים להתקרב לעבודת השי"ת, כי התוצאה תהיה חלילה ביטול הנסיעות מחמת סכנת הדרכים שלא יוכלו למצוא מקום לנוח בו, כפי שהיה נהוג עד הנה. כאשר שמע הסבא קדישא את טענת רבי הירש לייב קם מכסאו וקרא בקול: חלילה חלילה, ובודאי לא יעלה בידי הבעל דבר לכמל את דרך האמת שיסד רבינו הבעש"ט הק' זי"ע, כי שפת אמת תכוון לעד, וגזירה עבידא דבטלה, ואכן כעבור זמן קצר נתבטלה הגזירה.

התאספות בליל שב"ק לשוח מצדיקים - העצה להתגבר על הקרירות והנסיונות של ימות המשיח

האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים (מ.ט. א.)

החסיד הישיש המופלג מוה"ר צבי הירש גרשון ז"ל סיפר, שנסע לכ"ק אדמו"ר קוה"ק גאון ישראל זצוק"ל מרוז'ין בעת קבעו משכנו בעיר סאדיגורא יע"א, ובבואו לפני הוד קדשו לקבל ברכת הפרידה לנסוע לביתו, אמר ר' צבי גרשון לאדמו"ר קוה"ק מרוז'ין, מי יודע אם אזכה עוד הפעם לחזות את פני קדשכם בחיים חיות, לכן בבקשה מכם רבינו הגידו נא לי איזה דיבור טוב שיהיה לי לתועלת תמיד, והנה האיש הנ"ל ה' סבור שהה"ק יאמר לו שיבא למחר כי חשב שצריך ישוב הדעת לומר דברים יקרים כמובן, אבל הה"ק השיב לו מיה, ענה ואמר הנה אומר לכם

דברים טובים שיהיה לכם לתועלת תמיד. ופתח ואמר, הנה קודם ביאת גואל צדק תהיה כל היהדות תלויה על בלימה - 'שערה אחת', ותהיה העצה להתאסף יחדיו בכל שבת קודש, ויספרו ממעלת הצדיקים, זהו לחיזוק האמונה. וזהו מרומז בפסוק 'האספו' לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, 'האספו' עשו לכם אסיפה, הפועל יוצא מזה 'את אשר יקרא אתכם באחרית הימים', 'יקרא' לשון קרה וצונן, מה שיקרא אתכם באחרית הימים כנ"ל, האסיפה והאגוד, דה שלכם תהיה תרופה לזה. וסיים הה"ק אני מתנה עמכם ג' תנאים. א, שתקיימו זאת. ב, שתזכרו זאת. ג, שתספרו זאת לאחרים.

(עירין קדישין השלם)

היה נתון לאמי פרי בטן, ולא נולדתי, וכהיום שנולדתי מאמי רחל שהיתה כמה שנים עקרה, והקב"ה פקדה בזרע של קיימא, בוודאי ידע השי"ת שאתנהג בדרך הטוב והישר, אם כן אין אתם צריכים לפחד ממני...

סוד הדברים "אנא שא נא"

כה תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיך וטאתם כי רעה גמלוך ועתה שא נא לפשע עבדי אלהי אביך (ג. יז) הרה"ק בעל ה"כנסת מרדכי" זי"ע מסאדיגורה מביא דברים בשם זקנו מרן הסב"ק מרוז'ין זי"ע ואומר: פירוש לפסוק זה ע"ד הרמז, וכך אמר: כוונת השבטים היתה, דיוסף נקרא בכור שורו הדר לו (דברים לג, יז), ואיתא בחז"ל (וה"ק ח"ב קכ) שהוא דמות שור שבמרכבה, ועל ידי מכירת יוסף נתמעטה דמות שור שבמרכבה, כדכתיב (בראשית מט, ו) וברצונם עקרו שור, ולכן בקשו האחים מיוסף שימחל להם. ואמרו לו, "אנא שא נא", מה שנהיה "אנא" נוטריקון א"ריה נ'שר א'דם במרכבה, במקום "שא נא", ש'ור א'ריה נ'שר א'דם, זה נגרם על ידי "פשע אחיך וטאתם כי רעה גמלוך". אמנם "ועתה", אין ועתה אלא תשובה (ב"ר כא, ו), עכשיו שהתפייסנו ונעשה תיקון במרכבה העליונה, "שא נא", ש'ור א'ריה נ'שר א'דם, וממילא נמחל "לפשע", ונוכל כולנו יחד להיות "עבדי אלקי אביך", י"ב שבטי י"ה.

(כנסת מרדכי)

מכפלה, שנכפלה בזוגות

במערה אשר בשדה המכפלה וגו' שמה קברו את אברהם וגו' מאת בני חת. (ג. ל-לא) הכוונה לדעתי שהמערה היתה מיוחדת לד' זוגות, ומהאי טעמא נקראה מכפלה שנכפלה בזוגות (עירובין נג), ואברהם קנהו מעפרון לעיני בני חת אשר הסכימו להיות שמה בית הקברות ואין יכול להיות זולת ח' קברים כמו שאמרו רז"ל במוכר מקום לעשות קבורה, ועל כן שמה קברו אברהם ושרה יצחק ורבקה להיות זוגות, ושם קברתי את לאה, על כן ההכרחי להיות אנכי נקבר שם להשלים הזוגות, ועשיו אינו יכול לעורר בזה, מאחר שקברתי את לאה והחזקתי להיות נקבר גם אנכי, להשלים השלשה זוגות איש ואשתו.

(חיי עולם - הגר"ש טויבש אב"ד יאסו)

ברחמים, אפשר "אחישה" גם בלא זכו.

לישועתך קויתי ה' (מט. יח) איתא בספר "עבודת ישראל" להמגיד הק' מקוויניץ זצ"ל בפרשת וחי' (ד"ה לישועתך קויתי ה' באמצע דברו) שבפרשיות מקץ - ויגש עד הפסוק "לישועתך קויתי ה'" לא נזכר שם הוי"ה וכו', והפסוק הזה "לישועתך קויתי ה'" שמור הוא לגאולה העתידה, שניבא יעקב אבינו ע"ה כמו שפירשו המפרשים שם, לכן נתגלה שם הוי"ה המרחם עלינו והגואלינו במהרה אמן. והנה האמת היא כי ברחמים אפשר "אחישה" גם בלא זכו. כמו שמצינו בגאולת מצרים שהיתה בדרך דלעילא ואת ערום ועריה.

(אהלי יעקב - הוסיאטין)

הגומל דלים בונה לעצמו חומה ומבצר

גדוד יגודנו והוא יגוד עקב (מט. יט) כתב הרה"ק רבי מאיר מאפטא: נראה לי, כי גד ר"ת ג'זמל ד'לים, וכוונת פירושו שמי שגומל חסד לזרע ישראל בכל כוחו, "גדוד יגודנו", אזי כתות של מלאכי השרת סובבים אותו, ושומרים אותו מכל דבר רע, ח"ו. "והוא יגוד עקב", היינו שהוא בעצמו וזכה שמבדיל ומכרית את היצר הרע שנקרא "עקב" כמ"ש (ג. טו) "ואתה תשופנו עקב", ויגוד הוא לשון כריתה, כמו גודו אילנא (דניאל ה, יא).

(אור לשמים)

הראיה של יוסף שהוא מתנהג בטוב

אנא שא נא פשע אחיך וטאתם... ויאמר אליהם יוסף אל תיראו כי התחת אלקים אני (ג. יז-יח) בספר "מעדני מלך" מובא הסבר נחמד על פי מעשה נאה שהיה אצל ה"בעל שם טוב" הק' זי"ע, שבאה לפניו עקרה אחת ושפכה שיח במר נפש שיתפלל בעדה שתיושע בזרע של קיימא. והשיב לה הבעש"ט הק', למה את בוכה, אם היה יודע הקב"ה שיצא ממך בן הגון אשר ילך בדרך הישר בוודא יהיה לך בנים, ומזה שאת עקרה, היא ראייה גדולה שבוודאי הבנים יהיו רשעים רעים וחסאים, על כן מוטב לך שתשארי עקרה כל ימיך מלהיות לך בנים שאינם מהוגנים... וזה שאמר יעקב לרחל (בראשית ל, ב) "התחת אלקים אנכי", פירוש, וכי יודע אני עתידות כמו הקב"ה, שאדע אם יצאו ממך בנים מהוגנים או לאו, אם כן למה לך להתרעם על שמנע ממך פרי בטן. וזה שאמר יוסף לאחיו כאן, אל תיראו שאעשה עמכם איזה דבר רע, כי התחת אלהים אני, (בניחוחא), היינו שאנכי בן של רחל שאמר לה אבי "התחת אלקים אנכי", ואם היה יודע הקב"ה שאני איש רע ואתנהג עמכם כאיש בליעל לא

בשדה השמיטה

פרשת ויחי

פנינים מתוך שיעורי השבועי של הרה"ג אברהם יעקב סלמון שליט"א

שמחה של מצוה בשנת השמיטה

איתא בגמ' (שבת ק"ח): א"ר יוחנן משום רשב"י אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין שנא' 'כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי' וכתבי בתריה 'הביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלת' ע"כ. וברד"ק על הפסוק הנ"ל 'אשר ישמרו את שבתותי' פירש שהם שבת בראשית ושבת הארץ. [וזה הכונה בגמ' בשבת אלמלי משמרין ישראל 'ב' שבתות].

וכ' בספר 'קב אפרים' (שביעית מאמר ב'): דהנה איתא בגמ' (שבת פ"ח). שאת הכתרים שקיבלו ישראל במעמד הר סיני וניטלו מהם אח"כ בחטא העגל, וזה משה ונטלן כולם וזהו ישמח משה במתנת חלקו. ואיתא שם שעתיד הקב"ה להחזירם לנו שנא' ופדויה ה' ישובן ושמתת עולם על ראשם ע"כ. אבל ידוע (עי' אוהב ישראל ר"פ ויקהל ועוד) שבכל ער"ש מחזיר משה את הכתרים לעם ומרעיהו, ונ"ל דכמו"כ בכל שנת השמיטה שבת הארץ, מרע"ה מחזיר הכתרים לבני"י שומרי שביעית. והביאור בזה הוא משום שבחינת הכתרים הוא ענין השמחה של מצוה שזכו ישראל אליה וניתנה להם במתנה להיות כתר לראשם, ובשבת הרי זוכים בני"י להשפעת שמחה של מצוה וקדושה מלמעלה כמש"כ בווהר (פקודי רי"ה), וזהו ענין הכתרים שזוכים בער"ש, וכמו"כ זוכים בני"י לשמחה של מצוה וקדושה בכל שנת השמיטה. ובשורת רב פעלים (א' סוד ישרים ס"ה) כ' שמנהגם שאין אומרים תיקון רחל בחצות הלילה בכל שנת השמיטה, והביא מהזוהר שיש שמחה בשנת השמיטה. וזוהר ביארו מה שנשמך שמיטה אצל הר סיני, שבשנת השמיטה זוכים לכתרים שקיבלו בהר סיני, וזהו שאמר הכתוב אשר ישמרו את שבתותי, שבת ראשיתה, ושמתים בבית תפלת, שמחה שבעולם על ראשם, והיינו שבזכות שמירת שבת ושמיטה יזכו לכתרים שהם ענין שמחה של מצוה וכמשנת. וע"ע בס' שדה מרדכי (להגד"מ גרוס שליט"א, פתיחה עמ' מ"ב) שהאריך בזה.

המשך מעמוד 5

אנו דמטילין מלאי לכיסן של תלמידי חכמים (נתן סחורה לתלמידי חכמים להשתכר בהם) וכו', דאנו דמטילין מלאי לכיסן של תלמידי חכמים, אנו תמכין לאוריתא מרישא עד סימא דגופא, וכל מהימנותא בה תליא ואתמך, וזכי לבנין דיתחזון לבניאי מהימנא. (שמירת הלשון שער התורה פרק ה)

הצליה במשא ומתן

סגולה נפלאה להצלחה במשא ומתן, הוא להחזיק בידי לומדי תורה, כמו שכתב הרב מנחת יוסף דף ח' (אית לט) על פסוק (דברים לג, יח) 'שמח זבולן בצאתך ויששכר באהלך', הכוונה בזה, כשאדם יוצא אינו שמח בעבור ספק מרויח ספק מפסידה, אבל לא כן זבולן שהיה מחזיק ליששכר, ולזה אמר 'שמח זבולן בצאתך' שמצליח בלי ספק, והטעם משום 'ויששכר באוהלך' שמחזיק בידי לומדי תורה.

סגולת ישראל מערכת ה אות כט, להרה"צ רבי שבתי פרייזלער שליט"א אבדי"ק אורשיווע

עיונים בפרשת השבוע
מחזה"ג יהודה שלפוברסקי שליט"א
מרבני לומדי בית מדרשינו ב"ב

עומק הבאר

בענין שכרו של יוסף על קבורת יעקב

ועשית נא עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים (מ"ז, כ"ט)

שלא יקברנו במצרים וישתדל בהוצאתו מעיר גילולים, והשני שיעלהו ויקברהו בארץ כנען, והחסד של אמת היה על מה שאמר לו להעלותו ממצרים, שע"ז לא היה השכר. והוסיף האוה"ח לדייק כן בפסוקים שכתבו ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני וגו', ורק אח"כ כתוב ושכבתי עם אבותי, וצ"ב דהיה צ"ל קודם ושכבתי עם אבותי שזה הגויעה כמו שפרש"י ורק אח"כ אל נא תקברני, אלא ודאי זה בא לומר שהחסד של אמת קאי רק על בקשה זו שאל נא תקברני במצרים. [מש"כ אח"כ 'וקברתי בקבורתם' זה כבר בקשה אחרת, שרצונו להקבר דוקא בא"י, וע"ז לא נאמר שזה חסד של אמת, ובאוה"ח אף הוסיף להשבועה ג"כ לא היתה אלא על הבקשה הראשונה שלא יקברהו במצרים] ע"ש עוד מש"כ בזה. ויש להעיר על דבריו שהרי כדי להעלותו לא"י ולקבל שכר הוא מוכרח גם להוציאו ממצרים וי"ל.

ה) עוד בענין השכר של יוסף, ועוד ב' תירוץ

על הקושייה

ובעיקר דברי האוה"ח לחלק בין ב' הבקשות עי' בכלי יקר שחילק באופ"א, דעל עצם הקבורה הוא קיבל גמול, כפי שנא' בגמ' (מו"ק כ"ח): 'דקבר יקבורניה' והיינו שידאגו גם לקבורה שלו, אבל על מה שהוא טרח להעלותו לארץ כנען דוקא זה חסד של אמת עכ"ה. והוא אינו מתייחס לקו' האוה"ח, ובמשכיל לדוד הוסיף בזה, דאינו מצפה לתשלום מההוא גברא שעושה לו החסד, אף שהקב"ה ישלם לו גמולו, כמש"כ דקבר יקבורניה וכו', [ועי' כע"ז ב'פנינים יפות' כאן לזקה"ק זע"א, וע"ע בס' דודי נתן מה שביאר בזה]. ויש להוסיף דתנן במתני' (ריש פיהא) שליות המת זה א' מהדברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקו' קיימת לו לעוה"ב אלא צ"ל כנ"ל. ובספר קהלת יצחק כ' דבלשון רש"י מדוקדק שאינו 'מצפה' לתשלום גמול, דאף שיש ע"ז גמול דקבר יקבורניה וכו' מ"מ אין אדם 'מצפה' לזוה שכר שיקברו אותו, ונחמה. ואולי יש להוסיף ולתיר עפ"ז עיקר קו' המפרשים, דהרי יוסף קיבל שכר, ד"ל דכיון דהשכר היה נתלה להקבר בה, אי"כ לומר שהוא מצפה לזוה גמול. והנה י"ל מה הרוויח יוסף שהתעסקו בקבורה שלו, הרי התעסקו גם בקבורה של שאר האחים, ועי' ברש"י (בר"פ בשלח) שכ' בשם המכילתא שאת עצמות שאר האחים גם העלו איתם ממצרים, וא"כ מה הרווח המיוחד של יוסף, ויותר מזה יש להקשות על מש"כ רש"י עה"פ ואני נתתי לך שכר אחד על אחיך, שיוסף קיבל להקבר בשכם, וצ"ע דהרי גם שאר השבטים נקברו בא"י, ומאי רבותיה דיוסף. אלא דשם י"ל דהשכר שהוא קיבל זה עצם העיר שכר, ואמנם הוא קיבל זה לצורך קבורתו, אבל עכ"פ זה היה חלק שהוא קיבל בפ"ע טפי משאר האחים, ועדיין יש לבאר. עכ"פ קשה מאי רבותיה דיוסף במה שהתעסקו בקבורתו, וי"ל בהקדם מה דיש לדקדק דכיון דהעלו גם את עצמות שאר האחים מדוע כתיב רק את של יוסף. וצ"ל דזה נקרא על שמו, ויתכן שזה על דרך 'זכה בחלקו ומזכה את אחיו עמו', דהיינו

כ' רש"י ועשית עמדי חסד ואמת, חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת שאינו מצפה לתשלום גמול עכ"ל.

א) קושיית המפרשים הרי יוסף קיבל שכר

ויש לתמוה בזה, מפני מה היתה נחשבת בקשתו של יעקב אל נא תקברני במצרים' לחסד של אמת שאינו מצפה לתשלום גמול, הלא מצינו לקמן ששילם יעקב ליוסף על חסד זה, דאמר ליה יעקב (מ"ח, כ"ב) ואני נתתי לך שכר אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי וגו', ופרש"י וי"ל לפי שאתה טורח בקבורתי נתתי לך נחלה שתקבר בה ואיזו זו שכר שנא' 'ואת עצמות יוסף אשר העלו בני"י ממצרים קברו בשכם' עכ"ל, וא"כ כיון שקיבל תשלום מדוע זה נחשב חסד של אמת. ונכתוב בזה בעוה"ז כמה תירוצים שכתבו בזה המפרשים.

ב) מתי יעקב נתן ליוסף את שכר - תי'

הראשונים והשפ"ח

בפענח רזא ובמושב זקנים תירצו דהכי פירושו 'ועשית עמדי' דבר שהוא 'חסד ואמת' לשאר מתים, אבל באמת אני אשיב גמולך בראש ע"כ.

בשפתי חכמים כ' ליישב ע"פ מה שהקשה דהנה לעיל (כ"ה, מ"ט) כתיב 'אם ישכם עושים חסד ואמת את אדוני', וא"כ מבואר שגם שם גבי אליעזר ורבקה זה היה חסד של אמת, ומדוע לא פרש"י גם שם שהוא חסד של אמת, וכ' ליישב דכאן היה מקום לטעות ולומר שאין כונתו שלא יצפה לתשלום גמול שהרי מצינו שהוא כן שילם לו וכנ"ל, לכן הוצרך רש"י לפרש כאן דאעפ"כ זה חסד של אמת כיון שבשעה שביקש יעקב מיוסף שיקברו אותו בא"י לא הבטיחו ליתן לו כלום, וגם לא היה עדיין בדעתו ליתן לו את שכר, לכך זהו חסד של אמת עכ"ה. וכן תירץ במושב זקנים, אך תמה על זה שהרי מדאמר יעקב ואני 'נתתי' לך, בלשון עבר משמע שהוא כבר הודיעו על כן בשעה שביקש ממנו, ויש להוסיף דגם אם הוא עוד לא הודיעו על כן עכ"פ זה כבר היה בדעתו להודיעו, וכיון שלבסוף יוסף ידע מזה [החסד מותר של יעקב] נמצא שבשעה שהוא יעשה את החסד זה כבר לא יהיה חסד של אמת שאינו מצפה לתשלום גמול. וצ"ל דהכוונה שבשעה שהוא קיבל ע"ע לעשות את החסד זה היה ללא מחשבה על שכה והמעשה של אח"כ הוא על דעת הקבלה הראשונה.

ג) תירוץ האוה"ח הק' וביאורם

ובאוה"ח הק' עמד בזה ותי' כמה תירוצים, א' שהכוונה שיוסף יעשה את זה כדרך זה של חסד ואמת [היינו שלא יעשה זאת ע"מ לקבל פרס ובמחשבה כזאת, אף שבאמת הוא יקבל] וכ"כ בפי' הטור עה"ת ובפענח רזא, ובמשכיל לדוד ובמשך חכמה [וצב"ק הרי כל מצוה יש לעשותה שלא ע"מ לקבל פרס, ומהו הציווי המיוחד כאן, וי"ל דכאן הכוונה גם שלא יצפה לקבל שכר מבר"ה. עוד יש להעיר דבלשון רש"י לא משמע כ"כ לפרש שזה בקשה מיוחדת כאן, אלא כל חסד שעושים עם המתים וכו'. ב' עוד אפשר שבערך גודל המעשה לא נחשב פרעון זה של שכר כתשלום שכר. והנה האחרונים דנו (עי' חת"ס או"ח קכ"ח) אם מותר לקחת שכר על קבורה, והשד"ח הוכיח (מסנה"י כ"ו) שמותו, וצ"ע מדוע לא הוכיחו גם מיוסף שקיבל שכר, (כה"ק הגר"ב ב'פניקל צ"ל) ולפי תי' זה באוה"ח יש ליישב. ויש לפלפל עוד לפי התירוץ האחרים. ג' עוד מתירץ האוה"ח דהנה יעקב ביקש ממנו ב' דברים הא'

ועל עיקר הקו' היה אפשר עוד דמדרשים חלוקים המה, והמבאר חסד ואמת כרש"י, יבאר ששכר אחד על אחיך זה כהפ"ה השני ברש"י דקאי על חלוקת שבט יוסף לב' שבטים. והמפרש בשכר אחד על אחיך כפי' א' ברש"י, יפרש חסד ואמת באופן אחר מרש"י, ולק"מ.

ילקוט סגולות לימי השנה מלוקט מפי גאונים קדמונים ומקורות נאמנים מתוך מפעל "סגולות מלכים" (כפ"ח) הלא המה סגולות אשר יסודתם בהרי קודש, והוא כשולחן הערוך לסגולות מסודר לפי ימי וחודשי השנה דבר יום ביומו מאוצרותיו של הרב אברהם יעקב שלמון שליט"א רב דקהל שטפנשט

סגולות מלכים

סגולת יששכר זבולון

זבולון לחוף ימים ישכן והוא לחוף אנית וירכתו על צידו (מ"ג, יג)
 זבולון לחוף ימים כו' שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא ומציא מזון לשבט יששכר והם עוסקים בתורה, הוא שאמר משה (דברים לג, יח) 'שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך' זבולון יוצא בפרקמטיא ויששכר עוסק בתורה באהלים. (הש"ח) ולזבולון אמר שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך (דברים לג, יח)
 זבולון ויששכר עשו שותפות זבולון לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר ונותן לתוך פיו של יששכר והם יושבים ועוסקים בתורה, לפיכך הקדים זבולון ליששכר שתורתו של יששכר ע"י זבולון היתה. (הש"ח)

הקדים ברכת זבולון לברכת יששכר

מאתים ראשי סנהדראות היה יששכר מעמיד וכל אחיהם על פיהם וכל אחיהם מסכימים הלכה על פיהם, והוא משיב להם הלכה כהלכה למשה מסיני, וכל השבח הזה מנין היה לו ליששכר משל זבולן שהיה עוסק בפרקמטיא שלו ומאכיל את יששכר שהיה בן תורה, הה"ד זבולן לחוף ימים ישכון, וכשבא משה לברך את השבטים הקדים ברכת זבולון לברכת יששכר 'שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך' שמח זבולן בצאתך ממה שיששכר באהליך ויש אומרים יש שר באהלי זבולון.

(בראשית רבה עב, ה)

ומבני יששכר יודעי בינה לעתים

זבולן לחוף ימים, קדם זבולן ליששכר, ולמה שזבולן עוסק בפרקמטיא ויששכר עוסק בתורה, עשו שותפות ביניהם שיהא פרקמטיא של זבולן ליששכר, שכן משה ברכן שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך (דברים לג) שמח זבולן בצאתך לפרקמטיא משום דיששכר באהליך עוסק בתורה, למה עץ חיים היא למחזיקים בה (משלי י) לפיכך הקדים זבולן ליששכר שאמלא זבולן לא עסק ביששכר בתורה, ומתוך שנתחדש יששכר בתורה ולא עסק בפרקמטיא ולא היה לו בעל דבר אחר לפיכך כתוב בו מבני יששכר יודעי בינה לעתים.

(תנחומא ויחי פרק יא)

לברכה זבולון קדם ולקרבנות יששכר קדם

חייזו של יששכר מנין לו מזבולון שהיה עוסק בפרקמטיא שלו ומאכיל את יששכר שהוא בן תורה, הה"ד זבולון לחוף ימים ישכון, ובשביל כך יששכר חמור גרם, וכשבא משה לברך את השבטים הקדים ברכת זבולון לברכת יששכר הדא הוא דכתיב שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך, וזאת מוצא תשיעי לשבטים והוא מקריב שני למלך דכתיב ביום השני הקריב נתנאל בן צוער נשיא יששכר, מפני מה מפני שהיה בן תורה.

(ליקו"ש שופטים רמז נב)

אי אפשר לחלוק השכר לאחר הלימוד

מאי בוז יבוזו לו, אמר עולא לא כשמעון אחי עזריה ולא כרבי יוחנן דבי נשיאה (נחמא הוא במשנה קמיתא דובחים ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטיא כדי שיהלוק בזכות לימודו של שמעון לכך הוא נקרא על שם עזריה אחיו וכן ר' יוחנן למד ע"י הנשיא שהי' מפרנסו, רש"י, א"ל כהלל ושבנא, דכי אתא רב דימי אמר הלל ושבנא אחי הוה הלל עסק בתורה שבנא עבד עיסקא, לטוף א"ל תא נערוב וליפלוג יצתה בת קול ואמרה אם יתן איש את כל הון ביתו וגו'. (סוטה כא, א)

סגולה לעשירות

מהכא אוליפנא מתא, דטעיד למריה דאורייתא, נטיל ברכאן מעילא ואתא, ולא עוד אלא דזכי לתרי תתרי, מה דלא זכי בר נש אחרא, זכי לעותרא דיתברך באי עלמא, זכי למהוי ליה חולקא בעלמא דאתי, הדא הוא דכתיב (בראשית מט, יג) 'זבולן לחוף ימים ישכון והוא לחוף אנית', כיון דכתיב 'לחוף ימים' אמאי 'והוא לחוף אנית', אלא 'לחוף ימים' בעלמא דין, 'לחוף אנית' בעלמא דאתי, כמא דאמרת (תהלים קה, כו) 'שם אנית יהלכון' וגו', דתמן הוא נגידו דעלמא דאתי. [תרגום: זבולון זכה להיות מקודם לברכה לפי שהוציא לחם מפיו ונתנו לפיו של יששכר, וממה שהקדים הכתוב את זבולון לפני יששכר בברכות, למדנו לכל אדם מי שסועד ומפרנס לבעלי תורה מקבל ברכות מלמעלה ומלמטה, ולא עוד אלא שזוכה לשתי שלחנות מה שאינו זוכה אחר ע"י קיום שאר מצוות ומפרנס, הוא זוכה לעשירות שיתברך בעולם הזה, וזוכה שיהיה

ודאי שיצליח ביציאתו לסחורה

לפי שאין אדם יודע ביציאתו לסחורה אם יצליח אם לא עד שיחזור מוצלח, לזה אמר לזבולון שמח מעת יציאתך, כי בודאי שתצליח, והטעם כיון שיששכר באהליך שליח מצוה אתה לזון לומדי תורה, וכינה אהל יששכר לזבולון, כי הוא הבונה אהל.

(אור החיים דברים לג, יח)

זבולון מתרעם שמלאכת יששכר חשובה יותר

אמרו חז"ל בפירוש הפסוק עמים הר יקראו שזבולון מתרעם על מדותיו לאחי נתת שדות וכרמים ולי נתת הרים וגבעות. ויש לפרש על דרך שפירשנו שהוא מתרעם שמלאכת יששכר יותר חשובה שהוא יושב בבתי מדרשות הנמשלים לשדות וכרמים שהפירות של התורה מתגדלת בהם, ולי נתת לדלג על ההרים ולקפץ על הגבעות ללקט הניצוצות הקדושים המפורזים בהם, אך כבר כתבנו שהם דומים לקרבנות שכל ישראל מביאים מכספם קרבנות הנקריבם על גבי המזבח על ידי כהני ה' המעלים אותם לריח ניחוח על גבי מזבח, ואמרו חז"ל שחטיה בוד כשירה ומקבלה ואילך מצות כהונה כדי שיתחילו ישראל בעבודתם ונגמר על ידי הכהנים, וכי הוא בזה, וזה שאמר הכתוב שם יזבחו זבחי צדק שהם חשובים כמביאים קרבנות והם זבוחים והתלמידי חכמים מקבלים על ידיהם ומעלין אותן וזה שאמר כי שפע ימים ינקו שהם יונקים השפע ממזולות הים ושפוני טמוני חול הם הניצוצים הקדושים הספונים וטמונים בחולים והם מטהרים את הקדש ומבדילין בין קדש לחול.

(הפלאה כתובות פתחא זעירא את מ)

זבולון הוא הבדים המחזיקים הארון

הבדים הנושאים את הארון לא יסורו ממנו. אלו הבדים רומז לבעלי בתים המחזיקים ידי הלומדים, ואמרו רז"ל (חולין צב, א), אלמלא עליא לא אתקיימו אתכליא, ועל זה נאמר (דברים לג, יח), שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך, והם מקבלין שכר כמו התלמיד חכם. על כן הבדים לא יסורו מארון, ואמרו רז"ל (ב"ר צ"ט, ט) ולא עוד אלא שהקדים את זבולון ליששכר.

(של"ה הקדוש פרשת תרומה דרך חיים תוכחות מוסר)

לא מתנכה מחלק הלומד אלא השכר כפול

עוד ירצה על דרך אומרים ז"ל שקל הקודש כפול היה, ובא להודיע כי מה שיטול מהקודש בעד מחצית כספו, לא שיתנכה מחלק הלומד ונמצא כל אחד אין בידו אלא מחצית שכה, לא כן הוא כי שקל הקודש כפול היה, ונמצא כל אחד בידו שקל שלם, והבן.

(אור החיים שמות ל, יג)

צריך להחזיק הת"ח שלא יהיה לו שום טרדא

אמנם כדי להיות כמי יששכר וזבולון צריך להספיק להת"ח די מחסורו אשר יחסר לו באופן שלא יהיה לו שום טרדא, ויותר טוב להחזיק ביד ת"ח א' וליתן לו די מחסורו מלהחזיק ישיבה של י' ת"ח וליתן להם מעט פרס, לא זו הדרך ליטול חלק כחלק.

(פלא יועץ ערך חיזוק)

זוכה לבנים טובים וקדושים

זוכה גם כן עבור זה לבנים טובים וקדושים שיצאו ממנו עבור זה. כדאיתא בזה הקדוש פרשת מצורע (משלי ג' י"ח), "עץ חיים היא למחזיקים בה ותמכיה מאשר" כו'. מאן "תמכיה"? אליו המשך בעמוד 4

לו חלק בעולם הבא, הוא שכתוב זבולון לחוף ימים ישכון והוא לחוף אנית, וקשה כיון שכתוב לחוף ימים מדוע נאמר והוא לחוף אנית, שנראה כפל לשון, אלא מש"כ לחוף ימים הוא ברכה לעשירות בעולם הזה, ומש"כ לחוף אנית הוא ברכה שיזכה לחלק בעולם הבא כמו שכתוב שם אנית יהלכון, אנית הם עליונים שבאים למלכות לינק ממנה שפע הבינה, כי שם בים המלכות נמשך השפע מהבינה הנקראת עולם הבא, והמלכות משפיעה אותו אל תומכי התורה.

(וזה"ח ח"א רמב, א)

סגולת העשירות בשותפות גמורה דוקא

זכי לעותרא, פירוש שיעשה שותפות עמו בתנאי גמור, וכמו שאיתא לקמן דף רמ"א 'זבולון ויששכר תנאי עבדו', ואז בפרקמטיא דעביד זבולון ה' מצליח בידו, כי הוא יותר טוב מהמטיל מלאי לכיס של תלמיד חכם, וסגולה זו בשותפות דוקא, נוסף על חולקא שיש לו בעלמא דאתי בתורה חלוקות ש' ב' שותפים.

(נצוצי אורות וזה"ח ח"א רמב, א אות א)

כשבא לעולם העליון זוכה שמולמדים לו כל התורה

המחזיק ת"ח כיון שהיה סיבה שהת"ח למד תורה, כשבא לעולם העליון זוכה שמלמדים לו כל התורה.

(מנחת יצחק ח"ו סי' ק"ד"ה אמנם)

זוכה לחדש חידושים בעוה"ז

כמו שיש לו זכות ליישב בישיבה של מעלה שיהיה מאוין דבריהם, ולא יישב בכלימה, הכי נמי יש לו סיוע מן השמים גם בעולם הזה לחדש ולדרוש איון דבר וכמו שיש לתלמיד חכם עצמו סיוע מן השמים לדרוש דבר בעתו לא לפי כח יגיעותו.

(הנצ"ב בסוף הקדמתו 'פתח העמק' על השאלות)

יחלוק עמו השכר

ומי שא"א לו ללמוד, מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני הטרדות שיש לו, יספיק לאחרים הלומדים. הגה - ותחשב לו כאילו לומד בעצמו (טור). ויכול אדם להתנות עם חבירו שהוא יעסוק בתורה והוא ימציא לו פרנסה ויחלוק עמו השכר, אבל אם כבר עסק בתורה אינו יכול למכור לו חלקו בשביל ממון שיתנו לו.

(שוע"י יו"ד סימן רמו סעיף א)

חלוקה גם בריוח וגם בשכר התורה

ויחלוק עמו בשכר, כלומר שכר תורה ושכר מה שירויח זה יהיה בין שניהם ביחד.

(ש"ך יו"ד סי' רמו ס"ק ב)

יששכר אין קץ לשכרו

ונראה שמה שקיצר בברכתו של יששכר הוא לפי שמי שלומד ועוסק בתורה לשמה אין שום ערך ואין קץ לשכרו, כמו שאמרו חז"ל (ילקוט רמז תק"ח) כל הנביאים כולם לא נתנבאו אלא לעושה פרקמטיא לתלמיד חכם אבל תלמיד חכם עצמו עין לא ראתה, אם כן אי אפשר לתת שום שכר לעוסק בתורה, כי אם יתן לו שום שכר חס ושלום כאילו מקצר במעלת התורה שאין קץ לשכרה, כי אפילו שיהיה לו כל עושר וכל כבוד שבעולם אינו כלום בערך מה שצפון לו שנאמר (תהלים י"א, כ') מה רב טובך אשר צפנת.

(ש"ך עה"ת דברים לג, יח)

מצבות מספרות

מאוצרותיו של הרב אברהם יעקב סלמון שליט"א
רב דקלה שטפנישט

חכמי
רומניה

מצבת הרה"ק רבי זלמן לייב בצמוד למצבת ציונו הק' של הרה"ק מקאליסק, בביה"ח הישן בטבריה בחלקת תלמידי הבעש"ט

הרה"ק רבי יקותיאל זלמן יהודה לייב אבי משפחת ברז"ל
מנהיג החבריה קדישא של עדת החסידים בטבריה
חתן הנגיד חוטר מגזע צדיקים רבי מאיר האייער מסידט-רומניה
נסתלק ז' טבת תר"ג מנו"כ בעיה"ק טבריה

ואלה תולדות

הרה"ק רבי יקותיאל זלמן יהודה לייב נולד בקיטוב שבפולין בשנת תקל"ו לאביו הג"ר יששכר דב מקיטוב, שהיה בנו של מרת רבקה בת רבנו הגאון רבי יחזקאל לנדא אב"ד פראג, בעל "נודע ביהודה", מגזע בעל "האגור" והרבי ר' העשיל מקראקא מצאצאי רבנים וצדיקים מפורסמים. לדעת אחרים, היתה מרת רבקה, בתו של הנוב"ק, אמו של ר' זלמן לייב ולא זקנתו, והדבר טעון בירור, מפני שבספרי תולדות הנוב"ק לא מוזכרים הצאצאים - בפני כל נקרא הילד הרך והמחונן זלמן לייב, וכבר מילדותו ניכר כילד פלא והצטיין בלימודיו, והיתה קומתו הרוחנית גבוהה משכמו ולמעלה ביחס לילדי גילו. כך הלך וגדל עדי היותו איש מושלם.

נישואיו בסידט שב־רומניה

בשנת תקנ"א, בהיותו כבן ט"ו, נשא את מרת רחל, בת הנגיד רבי מאיר האייער מסערעט שבבוקובינה-רומניה, שהיה חוטר מגזע צדיקים וגאונים. שלושה שנים היה סמוך על שולחן חותנו בסערעט

כשהוא שוקד בהתמדה על דלתי התורה ושמו התפרסם לשם ולתהילה.

לאור החסידות

בראשית שנות אברכותו משכו ליבו לתורת החסידות, ובפרט כאשר היה ידיד נאמן וחבר של הרה"ק בעל "אהבת שלום" מויז'ניץ זי"ע, שניהם יחד הסתופפו בצילו של הרה"ק המפורסם רבי זאב ואלף מטשערנא-אוסטרהא זי"ע, מגדולי תלמידי המגיד ממעזריטש זי"ע.

למרות גילו הצעיר, ניכרו בו מידותיו הנאצלות וגדלותו בתורה, ורבים ביקשו ממנו עצה ותושיה. בהסכמת רבותיו ביקשו חסידים ואנשי מעשה שדרו בסביבה להכתירו כמנהיג ואלוף עליהם, אך הוא סירב להתערר בעטרה ולעשות תורתו קרדום לחפור בו.

אל ארץ חמדת הלבבות

באחד הימים של שנת תקנ"ד (ויש מקדימים את שנת

עלייתו לשנת תקמ"ח), הלך בשוק שקוע ברעיונותיו ואיבד את ארנקו עם הכסף שבו. הדבר גרם לו פיזור נפש וצער רב. כשבא לביתו, פנה אל אשתו ואמר: "ארנקי אבד ממני, ואם הדבר משפיע עלי ומבלבל את מחשבותי, עלי לעלות לארץ ישראל ולהשקיע עצמי רק בדברי קדושה". זוגתו הסכימה להצעתו למרות הקושי שבדבר, ור' זלמן לייב בירכה בהתרגשות שתיפקד בבנים ובבנות ותזכה לראות דור ישרים בארה"ק.

באותה שעה היה רז"ל אברך עול ימים כבן י"ח, והוא נסע אל רבו הרה"ק רבי וואלף מטשערנא-אוסטרהא כדי לקבל ממנו ברכת פרידה. נענה לו רבו ואמר: "סע, סע, וגם אני אבוא אחרריך".

ארץ ישראל נקנית ביסורים

רבי זלמן לייב וזוגתו יצאו למסע ארוך שנמשך כמחצית השנה, ובכך המשיכו את מסורת העליות הראשונות של תלמידי הבעש"ט הק' והמגיד ממעזריטש זי"ע, אשר הניחו את היסוד לתחיית היישוב היהודי בארה"ק. הם עברו תלאות רבות בדרך, עד שהגיעו לקושטא שבתורכיה וממנה

באר בשדה - שטפנישט

באוניית מפרשים עד עכו.

בהגיעו ארצה פנה רז"ל לעיה"ק טבריה, מרכז היישוב החסידי בארץ ישראל. בימים הראשונים להגיעו לטבריה התלבט אם לקבל על עצמו את מרותו של הרה"ק מקאליסק זי"ע, כי לאחר ששמע מרבו רבי וואלף שהוא מתכונן לבוא, התיירא שמה כשיגיע רבו לעיר ינהיג אף הוא עדה לעצמו, וכאשר יעזוב אז את הקאליסקער יגרום לו בזה חלישות הדעת. מסיבה זו התבודד כל ימות השבוע ועבר את בוראו ביחידות ורק בשב"ק בעת סעודה שלישית כאשר ממילא יושבים בבתי המדרש ללא אור, הלך לבית מדרשו של הרה"ק מקאליסק והתיישב בירכתי השולחן. מיד עם כניסתו הבחין בו הרב, למרות החשיכה ששררה, וקראו אליו וכיבדו לישב לימינו. המנהג היה שהיו מגישים לשולחן עוף ממואל והרבי היה מחלק ממנו לחסידים. כשהכניסו את הקערה, כיבד הקאליסקער את ר' זלמן לייב לחלק ולפליאת הכל הכריז: "חלק אתה, ובזאת אני ממנה אותך למנהיג החבריא ובעל הבית על מעות ארץ הקודש כל ימי חיך".

אכן, לאחר מספר שנים, בשנת תקנ"ח, הגיע רבי רבי זאב וואלף לארץ הקודש אך לא פתח בית מדרש נפרד אלא הצטרף אל הרה"ק מקאליסק ושניהם הנהיגו את העדה ביד רמה בכתיבת "תרי ריעין דלא מתפרשין". השניים צירפו אליהם את רז"ל בענייני הכלל והוא אף בא חתום עמם על אגרות שונות שנשלחו מארה"ק. כמו"כ מתנוססת חתימתו לצידו של חתימתו של הרה"ק רבי אברהם דוב מאוריטש ה"בת עין" זי"ע שעמד בראש העדה בצפת ושניהם חתומים על כמה וכמה אגרות.

פעם נכנס ר' זלמן לייב אל רבו רבי זאב ורבו ביקש לכבדו בדבר מאכל. התנצל רז"ל כי האכילה קשה לו עקב מחושי קיבה, ומיד פקד הרבי להגיש לפניו קאשע וציווהו לאכול. חסיד נאמן, לא היסס רז"ל ואכל את המאכל שידוע כמוזק לקיבה, ובדרך נס החלים כליל ממחלתו.

הסתלקותו הנוראה של הקאליסקער על ברכיו

ביום ד' בשבט תקע"ו, יום הסתלקותו של רבי אברהם מקאליסק, נר א' בטרם יבבה לפני עלותו בסערה השמימה ביקש להיטהר ולהזדכך. והורה לר' זלמן לייב שירד לטבול בימה של טבריה וימהר לבוא לביתו. כשחזר רז"ל ביקש ממנו הרבי שישב על מיטתו והרבי היטה את ראשו על ברכיו, הרים את ידיו והחל לומר: "האדרת והאמונה לחי העולמים, הבינה והברכה לחי העולמים וכו'". החסידים שנכחו בחדר, לא הוציאו הגה מפיהם מרוב רעדה. וכאשר קרא הרבי את המלים "הדעה והדיבור לחי העולמים" עצם את עיניו ונסתלק בסערה השמימה, ורז"ל פרץ בכני הכריז: "ניצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון האלוקים". את התיאור על מעמד הסתלקותו הקאליסקער סיפר רז"ל לצאצאיו ותלמידיו שהקיפו את מיטתו טרם הסתלקותו (של רז"ל), ואף הוא השיב את נשמתו בסילודין.

בהנהגת העדה בטבריה

על מקומו של הקאליסקער הוכתר רבי זאב מטשערנא-אוסטרהא קראש החבריא קדישא בטבריה, ואחרי הסתלקותו ביום ה' באדר תקפ"ז, הנהיג ר' זלמן לייב את החבריא קדישא בני כולל וואהלן, שהיו החלק הארי בין חסידי טבריה.

בעודם בחיים, היוו שלוש חצדיקים את "החוט המשולש" בהנהגת החבריא קדישא בטבריה, והם הנהיגו את העדה בזה אחר זה. גם בחתימות המתנוססות על אגרות הצדקה של קופת ארץ ישראל, חתמו שלושם לפי סדר זה ואף את השולחנות הטהורים היו מנהיגים בצוותא.

במהלך השנים, יצא רבי זלמן לייב פעמיים את הארץ לארצות הגולה כדי לסייע לעניי הארץ. באחד מביקוריו, התאכסן במעון קדיש של הרה"ק רבי ברוך ממעזיב'ו, ושהה אצלו כשלושה חודשים תמימים. הרבי ר' ברוך חיבבו מאוד, עד שאכל עמו מקערה

אחת, צעד נדיר באהלו. הרבי ר' ברוך יחד עם הרה"ק בעל "אוהב ישראל" מאפטא העניקו לרז"ל כתב מינוי לניהול ענייני החלוקה בטבריה. הוא נטל לידינו את המשרה.

בראש הנהגת כולל וואהלן

אמנם את הנהגת העדה קיבל לידינו רק לאחר הסתלקות של רבי זאב מטשערנא-אוסטרהא בשנת תקפ"ג שעמד בראש כולל וואהלן, לאחר שכולל רייסין התפצל מכולל וואהלן.

בשנת תקפ"ט, הוא מקבל איגרת מהפקוא"ם (הפקידים והאמרכלים) באמשטרדם עם התואר: "להרב הממונה ר' יקותיאל זלמן לייב, ראש הממונים דעיה"ק טבריה". במפקדי מונטיפיורי בשנים תקצ"ט ותר"ח, הוא נרשם בראש הרשימה של קהילת חסידי וואהלן ומכונה: "הרב החסיד המופלא פקיד דעיר הקודש מזה"ר זלמן לייב". הוא נמצא חתום על כתבי שד"רות לשליחי הכוללים בארה"ק.

כמו"כ מצויה חתימתו הק' מתנוססת בראשם של כמה וכמה אגרות ומכתבים שנשלחו ע"י ראשי

מצבת קברו של בנו רבי ברוך יוסף בנו של הרז"ל, לראש ציונו הק' של אביו זי"ע, נלב"ע ח"י טבת

העדה בטבריה ובצפת אל אחינו בני ישראל בערי מושבותיהם שיטו כתף לעזר לבני הכוללים בא"י. וכן נמצאת חתימתו לצידו של הרה"ק רבי אברהם דוב מאוריטש בעל ה"בית עין" מצפת על כמה מכתבים מאותה תקופה.

שמעו יצא למרחוק, וכאשר הודפס באמשטרדם הספר "קנאת ציון" נגד הריפורמים שהתכנסו בברונשווייג שבגרמניה במטרה לקעקע את מסורת ישראל, פורסם גם מכתביהם של חכמי ארץ ישראל ובהם ר' זלמן לייב.

בשנת תקצ"ז, אירעה רעידת האדמה המפורסמת שגבתה אלפי נפשות. ר' זלמן לייב ניצל מהרעש עקב שהותו באותה עת בכינרת לשם טבילה, אך בנו בכורו מצא את מותו בין ההריסות. כ"ט שנים בהנהגת העדה שנים ארוכות הנהיג רבי זלמן לייב את החבריא קדישא בטבריה החל משנת תקפ"ד ועד תרי"ג, מגיל 48 ועד שנת הסתלקותו, במשך כל השנים התבלט בגדולתו ובצדקתו. מדי שנה, ביום ג' דחודה"מ סוכות, אושפיזא דמשה רעיא מהימנא, היה נוהג לסיים את הש"ס בכלי כולו ולערוך סעודה רבת לבני החבריא קדישא.

החוט המשולש

לאחר שנות הנהגה רבות נסתלק ר' זלמן לייב ביום ז' בטבת תרי"ג, בהיות כבן ע"ו, ונטמן בחלקת תלמידי הבעש"ט בביה"ח העתיק בטבריה, בצמוד

לימין ציונו הק' של הרה"ק רבי אברהם מקאליסק, כששתי המצבות בנויות ומחוברות יחד. לשמאלו של רבי אברהם מקאליסק קבור א' מתלמידיו ולאחריו טמון הרה"ק רבי זאב מטשערנא-אוסטרהא, בבחינת "והחוט המשולש במהרה לא ינתק". בצוואתו ביקש ר' זלמן לייב מצאצאיו של יעזבו את ארץ הקודש.

נוסח מצבתו

[המצובה העתיקה חרוטה על אבן עגולה ניצבת כיום בראש הציון הק']:

"פ"ג הרב המובהק, החסיד מפורסם, מוה"ר יקותיאל זלמן יהודה לייב בהרב ר' ישכר דוב, ז' טבת תרי"ג לפ"ק. תניצ'וה".

נוסח המציבה המשופצת:

פ.ג.

הרה"ג המובהק מו"ה

רבי יקותיאל זלמן יהודה

לייב זצוק"ל

נולד בשנת ה' תקל"ז ליצירה

בעיר קיטוב

לאביו רבי ישכר דב

בן בתו של

מין רבי יחזקאל לנדא זצ"ל

(בעל הנועד ביהודה)

נלב"ע ז' טבת תרי"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

*

צאצאיו

לרבי זלמן לייב נולדו שלושה בנים וארבע בנות:

א. ר' אפרים צבי ברוך, נהרג ברעש תקצ"ז.

ב. ר' ברוך יוסף ברוך - אבי רוב מניין ובניין משפחת ברוך הענפה.

ג. ר' חיים בהרז"ל.

ד. מ' רבקה שיינדל זוג' ר' אהרן הלוי סג"ל, אבי משפחת סג"ל ולעווינטאהל.

ה. מ' לאה, זוג' ר' אברהם רעכיס, אבי משפחת רכס.

ו. זוג' ר' לוי יהונתן לויזון, צאצאיו התכנו בשם "לויזון", להורות שהם צאצאי "לוי". לא עלה בידינו לברר את שמות הצאצאים.

ז. זוג' ר' גאליס.

בנו אחריו

על בנו רבי ברוך יוסף מסופר שנולד בטבריה בשנת תקע"ה, ונקרא על שמם של הרה"ק רבי ברוך ממעזיב'ו והרה"ק רבי יוסף מיאמפולא זי"ע וכן הרה"ק רבי מיכל מזלאטשוב זי"ע, שהסתלקו בשנת לידתו. היה מפורסם לשבח ולתהילה בפי צדיקי דורו, צדיק וחסיד וגאון מופלג בנגלה ובנסתר.

במפקדי מונטיפיורי הוא מכונה: "החכם השלם ר' ברוך יוסף בן הרב המופלא רז"ל הי"ו" ונחשב כ"בר אוריין, תלמיד חכם ובר אבהן, הלומד בהתמדה טור ושו"ע ומשמש כחכם בביה"כ הישנה בטבריה".

לאחר שהגאון רבי יצחק גרשון איטינגא מלבוב התמנה לאמרכל על כולל גליציה, הכיר בר' ברוך יוסף כממלא מקום אביו ושיגר אליו את כספי הכולל, אך ר' ברוך יוסף סירב לטול על עצמו את התפקיד הנכבד ושילח אליו מכתב בו הוא מביע את חששו שמה ימעול בכספי הקדש מחמת דוחקו. הוא העדיף להתייסר בייסורי עוני ומחסור ולא להיכשל ח"ו ולהיות מועל בקדשים.

רבי ברוך יוסף נלב"ע בח"י טבת שנת תרמ"ד ונטמן לצד ראש ציונו הק' של אביו רבי זלמן לייב בביה"ח הישן בטבריה.

כולל וואהלין וכולל רייסין

רבי זלמן לייב כאמור עמד בראש עדת החסידים בטבריה בין השנים תקפ"ג - תרי"ג, יצויין כי עמידתו בראש עדת החסידים הנמנים על כולל וואהלין, העמידה אותו בפינה שלא נסקרה כראוי ע"י כותבי העיתים כמו הרב אהרן סורסקי בספרו "יסוד המעלה" לתולדות החסידים בארה"ק, הספר שהופיע לפני יותר משני עשורים והתיימר להציג בפירוט רב את תולדותיהם של הצדיקים והחסידים מעליית החסידים הראשונה ואחריה, אך דא עקא שבמשך כל דפי הספר מתעלם הכותב הנכבד מהצדיקים ראשי ו"תקופי ארעא ישראל" כמו הרה"ק רבי יעקב שמשון משפוטוקא והרה"ק רבי זאב וואלף מטשארני-אוסטראה והרה"ק רבי זלמן לייב נשוא מאמרנו, וכל זאת רק בגין היותם נמנים על ראשי מייסדי כולל וואהלין? וד"ל.

במאמר המוסגר יש לציין את השתלשלות הקמת הכוללים והשתייכותם לנשיאות צדיקי הגולה, וכדלהלן, בראש כולל וואהלין להחזקת עניי ארה"ק עמד הרה"ק מאפטא והרה"ק מרח"ן, לאחמ"כ נפרדו אנשי רייסען (רוסיה) ופתחו כולל נפרד להחזיק את עניי ארץ ישראל מיוצאי רייסען שעמד תחת נשיאותם של מרתן צדיקי בית לעכוויטש וסלונים זיע"א, לימים כאשר יוצאי ארץ רומניה טענו שמקפחים את חלקם בחלוקה פתחו אף הם כולל 'רומניה' ואח"כ כולל 'בסרביה', נשוא מרתק זה ראוי למאמר נפרד ומקיף שישפוך אור על ההיסטוריה של הכוללים ועל חשיבות החזקת עניי ארץ הקודש בעיני רבניה"ק שבגולה.

לפנינו מאמרו המושלם והמפורט של החוקר המצויין הרב יצחק אלפסי הי"ו (ידיפתא השם ויחלימהו) בספרו 'החסידות וארץ ישראל בו שופך אור על הרה"ק רבי זלמן לייב בטבריה זצוק"ל ועל תקופת עומדו בראש עדת החסידים.

רבי יקותיאל זלמן יהודה לייב אבי משפחת ברז"ל

חסד אנו עושים עם רבי יקותיאל זלמן יהודה לייב שעמד בראש הכולל החסידי של "כולל וואהלין" בטבריה ושמו כמו נשכח מכותבי תולדות הישוב בארץ ישראל...שכתבו בערכו כדוגמא: "...מתחמי ורבני האשכנזים בטבריה במחצית המאה הי"ט. היה בין החתומים על העצומה נגד הריפורמה בשנת תר"ו. פרטים נוספים עליו בלתי ידועים". זה הכל, ואוי לאותה בושה. בינתיים התודעתית לבני משפחת ברזל, שאינם אלא: בני ר' זלמן לייב, שכך היה קרוי בפי העם ומהם קבלתי פרטים רבים על אבי המשפחה הדגול ומעתה ימצא את מקומו הראוי בתולדות הישוב וסוף הכבוד לכווא.

תחילה עלי להבהיר: היו בטבריה שני כוללים של חסידים. כולל רייסין, מייסודו של רבי אברהם מקאליסק, עסקני הכולל הזה זכו לתיאור מלא של אישיותם בספרו של ידידי הרב אהרן סורסקי "יסוד המעלה" חלק ראשון, ואילו בני הכולל השני - כולל וואהלין - לא זכו שייכת עליהם ספר מיוחד, ורבים כמו גם נשוא מאמרנו, נשארו בבחינת נעלמים. את הכולל הוואהליני הקים רבי יעקב שמשון משיפוטוקא - (עיי' בערכו). לא נדע מתי בדיוק הוקם הכולל הזה, אבל שליו, רבי אפרים פישל מזאסלב, יצא בשנת תקנ"ד לפולין והוא שארגן את תמיכתם הנלהבת של צדיקי פולין: רבי מרדכי מנסכיו, ה"חווה" מלובלין ורבי ישראל מקוונ'ניץ בכולל הזה. [ראה גם במאמר על רבי זאב וולף מטשרני-אוסטראה].

שרבי יעקב שמשון משיפוטוקא הקים את הכולל הוואהליני, אפשר גם לראות מן העובדא שרבי אהרן סורסקי מתעלם ממנו לחלוטין ואם כן אין הוא שייך לכולל רייסין. רבי יעקב שמשון מתנצל בפני רבי ברוך ממז'בוז על הקמת הכולל הזה, במכתב מלא התנצלות שנשלח אליו וכאמור יש המפקפקים באמיתותו. רבי יעקב שמשון נפטר בג' סיון תקס"א ואז מילא את מקומו רבי זאב וולף מטשרני-אוסטראה, רבו של רבי מנחם מנדל מקוסוב. רבי זאב וולף מטשרני-אוסטראה (ויש לתקן בספרו החדש של רבי מאיר הלחמי, בהקדמה של אביו: הוא שעלה לארץ ישראל ולא רבי בנימין זאב וולף מזבאר', בנו של רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב) נפטר בשנת תקפ"ג ואז מילא את מקומו כראש הכולל נשוא מאמרנו, רבי יקותיאל יהודה זלמן לייב, כפי שנראה מחתימותיו ומהמכתבים הבאים ששלח כולל הפקידים והאמרכלים מאמסטרדם.

שאהיה אתך ביחד, הסיפוק הגדול ביותר שלי יהיה, אם תוכל לנהוג בדרכך הקדושה, יותר מכל הסיפוקים הגשמיים שבתוך לארץ" אמר לה רבי זלמן לייב: "תהי מבורכת מאלקים ואנשים" ואני מבטיחך שבארצנו הקדושה תפקדי ללדת בנים ובנות, ועוד תוכלי לראות דורות ישרים יבורכו. בעזרת השי"ת אנחנו נוסעים בשעה טובה ומצלחת. תיכף התחילו להתכונן לנסיעה ונסעו דרך קושטא בספינת רוח ומשויטים משך חצי שנה על הים עד הגיעם לחוף עכו, משם המשיכו דרכם לעיה"ק טבריא. שמה גר האדמו"ר מקאליסק ולשם הי' מיועד הרבי רבי וועלויל הנ"ל - מטשרני-אוסטראה - לבא ולהתיישב.

רבי זאב וולף הגיע לארץ בתשרי בשנת תקנ"ט והצטרף לכולל של רבי יעקב שמשון משיפוטוקא (ועל כן לא זכה גם הוא להזכר כעוד בספרו של רבי אהרן סורסקי). כאמור, אף מילא את מקומו בשנת תקס"א ועד לשנת תקפ"ג. סביר להניח שרבי זלמן לייב עלה לארץ עם רבו הנזכר בשנת תקנ"ט ועדיין הוא צעיר מאוד לימים. כך כתבתי גם בספר "החסידות מדור לדור".

לפי מסורת המשפחה, והדבר אפשרי, הלך רבי זלמן לייב ל"שולחננו" של רבי אברהם מקאליסק שעמד בראש הישוב הטברייני (ולא אל רבנו), אלא שהתיישב בסוף השולחן, כדי שאיש לא יכירו, שהרי עשה זאת ב"סעודה שלישית" בשעת דמדומים, אולם לא היה דבר נסתר מרבי אברהם והוא קרא לאברך הצעיר: "אברך בוא הנה" (וינגע מאן קום אהער).

"הקליסקער הושיבו לימינו והמנהג היה שהיו מגישים לשולחן תרנגולת ממולאת, והרבי בעצמו היה מחלק לחבריא וכשהכניסו את הקערה עם התרנגולת והעמידו אותה לפני הרבי כרגיל, מסרה הקליסקער הקדוש לרבי זלמן לייב ואמר לו: נא, טהייל דו, אין איך מאך דיך פאך א פיהרער פון דער חבריא אין בעל הבית אויף דעם ארץ ישראל געלד כל ימי חייך. (תחלק אתה, אני עושה אותך למנהג החבריא ובעל הבית על "כספי ארץ ישראל" כל ימי חייך). אחרי זמן קצר הגיע גם הרבי רבי וועלויל, ורבי זלמן לייב אתם, ניהלו יחד את השולחן והתקברו יחד בלב אחד כאיש אחד ובכל ענייני ארה"ק חתמו שלשתם יחד הקדוש מקאליסק, השני רבי וועלויל והשלישי רבי זלמן לייב.

אמנם למען האמת רבי יקותיאל יהודה זלמן לייב, לא חתם על אף מסמך יחד עם רבי אברהם מקאליסק ומכתבים ממנו יש לנו למכביר. גם רבי זאב וולף מטשרני-אוסטראה לא חתם עם רבי

מסורת המשפחה מספרת שרבי זלמן לייב נולד בשנת תקל"ו (בעיר קיטוב. בספר 'החסידות' כתבתי תקכ"ח). אביו, רבי ישכר דוב (ולא רבי צבי הירש) היה בן בתו של ה"נודע ביהודה" - מסורת החייבת לדעתי בדיקה, שכן כותבי תולדות הנודע ביהודה אינם מכירים נכד שכזה והרי רבי זלמן לייב, הנין, נולד עוד בחיי ה"נודע ביהודה" שנפטר בשנת תקנ"ג, אילו היה רבי זלמן לייב נינו של ה"נודע ביהודה", היה בוודאי טורח לציין זאת באחת מחתימותיו. על תולדותיו בטרם עלה ארצה, כותב לי נחום ברזל ואני מביא את הדברים בלשונו:

"מילדותו הכירוהו כילד פלא, כי הצטיין מאוד בלמודיו ובצעירותו כבר יצא שמו גאון ותפארת בתור גדול בתורה, ביראה, בחסידות ובמדות תרומיות. הוא היה חברו ועמיתו של הרה"צ רבי מנחם מענדל מקוסוב, מיסד שושלת חסידי קוסוב וויזניץ, שניהם יחד היו תלמידיו המובהקים והמובוקקים של הרבי רבי זאב וועלויל מטשרנואוסטרה ז"ל, תלמיד המגיד הגדול ממזריטש. והוא, רבי זלמן לייב, לא רצה בשום אופן לקבל עליו את התואר רבי של חסידים שאנשי הסביבה בהסכמת הצדיקים הגדולים שבדור בקשו לקבל אותו עליהם.

בהיותו בן חמש עשרה שנה, בשנת תקנ"א, בא בברית הנישואין עם אשתו הילדה המפורסמת ביופי ובטוהר המדות רחל בת הגביר המפורסם בנש"ק רבי מאיר האייצער מסערעט בקובינה. משך שלש שנים אכל על שולחן חותנו הגביר והתמסר בשקידה נפלאה ללמוד התורה והתנהגות חסידית. פעם הלך בשוק שקוע ברעיונותיו הקדושים ונאבד ממנו ארנק עם כסף וזה בלבב אותו קצת. אז בא הביתה ופנה תיכף לאשתו המחוכמת: "רחלה", נאבד ממני ארנק כסף וזה השפיע לבלבל את מוחי ולכן החלטתי: אם כסף יכול להשפיע על מוחי אני מוכרח לעלות לארה"ק, ששם יוכל מוחי להיות שקוע רק בדברי תורה וקדושה ושום דבר לא יוכל לבלבל אותי ובכן אני פונה אליך בשאלה: מה אעשה? בחו"ל איני יכול להשא, אולם אני לוקח בחשבון שאת אשה צעירה מאוד ושמה קשים קצת החיים הגשמיים, וגם לא תוכלי להשיג לך חברות כמותך ולכן את צריכה להחליט מה לעשות. ענתה לו: זלמינקע, איך בין מקבל דיר צו פאָלגן אין אַלע אומזיכטן, אבי מיט דיר צונאָמען, מיין בעסטער פאָרגעניגן וועט זיין אַז דו וועסט זיך קענען פיהרן דיין הייליגן וועג איידער אַלע גשמיותדיקע פאָרגעניגן אין חוץ לארץ", ("אני מקבלת עלי לישמוע בקולך בכל הענינים ובלבד

והקדישות קבועות לשם אחינו... הספרדים... ולא נצרכה אלא להעדפה לזכות בנו גם ק"ק אשכנזים... ולעשות לנו נדבה חדשה... החותמים פעה"ק טבריא... בחדש סיון... שי למורא לפ"ק (תקפ"ז)...

ודאי הוא ששני הכוללים שלחו מכתבים רבים נוספים. נשתמר מכתב משנת תקפ"ח והפעם כבר בחותמת אחת והחתימות אינן לפי סדר הכוללים והם בטור ראשון; רבי יקותיאל זלמן יהודה ליב, זאב וואלף מאוסטרהא (וואלין), רבי חיים דוד הקטן (רוסייה), דוד אריה ליב (רוסייה) רבי דוד בן הרב מחמלניק - רבי אברהם דב חתן רבי יעקב יוסף מפולנאה לא נזכר אצל סורסקי וכנראה וואלין, רבי טודרוס (וואלין), רבי שאול הלוי (רוסייה).

בשנת תק"ץ שוב נפרדו הכוללים והפעם הפסיקו גם להתפלל יחד. כמובן שנתעוררו מחלוקות (ראה שו"ת חתם סופר חו"מ, סימן י"ב). השפעת כולל רוסייה הלכה ופחתה (במפקד משנים תקצ"א-תקצ"ג הם מנו פחות מ-100 נפש, כולל אלה היושבים בצפת).

לא אדע מדוע התעלם ידידי רבי אהרן מהמסמך שהתפרסם והוא משנת תר"ה ושוב חתומים עליו שני הכוללים ובהחלט שייך לספרו. המסמך קשור בנסיעתו של השליח רבי משה יפה, שיצא בשליחות למצרים, תימן והודו.

בראש החותמים: יקותיאל זלמן יהודא ליב, ועוד רבים...

מסמך נוסף, והוא משנת תק"ץ פורסם רק בחלקו ע"י רבי אהרן וגם בו חתום רבי יקותיאל זלמן והוא, אכן, נשלח רק ע"י כולל וואלין.

נזכיר גם כי מסורת המשפחה מספרת גם על יציאתו של רבי זלמן ליב לפולין "בשליחות שני הקדושים" - רבי אברהם מקאליסק ורבי זאב וולף מטשרני-אוסטרהא, - "ואז התאכסן אצל הרבי רבי ברוך נכד הבעש"ט, במזבז, משך שלושה חודשים להיטיב את מצב כספי קופת הרמב"ן ואכל עם הרבי ברוך בכל יום ויום בקערה אחת וזה הי' דבר נדיר מאוד אצל הרבי רבי ברוך ז"ל".

גם מסורת זו אינה נזכרת בשום מקור אחר ואם קבלה היא - נקבל!

לקורותיה של משפחת ברז"ל

משפחת ברז"ל, היא אחת המשפחות האשכנזיות הוותיקות בארץ ישראל. שורשי המשפחה נטועים בעדה"ק טבריה מלפני למעלה ממאתיים שנה, ומשם הסתעפה המשפחה לכל קצווי הארץ ומחוצה לה.

ראש המשפחה, הרה"ק רבי יקותיאל יהודה זלמן לייב, ונקרא בפי כל רבי זלמן לייב היה מראשי החבריה קדישא בטבריה וממשיך דרכם של הרה"ק מקאליסק והרה"ק מטשערנא-אוסטרהא זי"ע, והתמנה על ידם על קופת מעות ארץ ישראל של כולל וואלין.

באותה תקופה היה מקובל אצל רבים מתושבי ערי הקודש צפת וטבריה, שהתייחסו כצאצאים לצדיקים מפורסמים, לחתום את שם משפחתם "נכד", כדי להורות על ייחוסם הרם. מאוחר יותר, חוקקו השלטונות התורכיים את חוק השמות ובעטוי נאלצו כולם ליטול לעצמם שם משפחה. צאצאיו של ר' זלמן לייב, השתבחו בשמו ובזכרו, ונטלו לעצמם את שם המשפחה: "ברז"ל" = בני רבי זלמן לייב ומהם הסתעפו משפחות ענפות ומכובדות בישראל.

השליח הוא ישראל קרא, כנראה מהכולל הוואליני, שאינו נזכר במקורות אחרים (ולא אצל סורסקי) ובמכתב שנלווה אליו נאמר:

"האותיות אשר תבאנה... להגיד... מן המצר יד עניין ק"ק אשכנזים הי"ו כולל וואלין וכולל רוסיא הי"ו... על אדמת... טבריא ת"ו ע"י ציר אמונים מע' השד"ר... כמו"ה ישראל קרא הי"ו... כי הקרה ה' יוקר השערים... ותעל הארבה ולא נותר כל ירק עשב בכל גבולינו... העניים והאביונים בצערים... לא יכילו גוילין וניירות... וחלילה אין כוונתינו לנגוע במה שמוכן לחבירו היינו קופות

אברהם מקאליסק, כי אכן שני כוללים הם והכולל של וואלין לא זכה לפרסום ומכתבי השנים מכולל וואלין עבור הכולל "שלהם" לא נשתמרו. לפיכך, גם את הסיפור הבא, ואנו מביאים גם אותו בלשונו של ר' נחום, אנו מביאים באותה הסתייגות:

"מקובל שביום פטירתו - של רבי אברהם מקאליסק - ציווה לעשות לו אמבטי' ולרבי זלמן ליב, תלמידו המובהק, אמר שייך לטבול בים כנרת ואח"כ שיכנס למטתו, וישב ישיבה מזרחית, והניח ראשו - רבי אברהם מקאליסק - על ברכי רבי זלמן ליב והרים את שתי ידיו ואמר: "האדרת והאמונה לחי עולמים"; והוסיף להרים את הידיים באומרו: "הבינה והברכה לחי עולמים", והוסיף להרים את הידיים ואמר: "הגאווה והגדולה לחי עולמים". בחדר שרר פחד איום ואף אחד מהחבריה לא יכול היה להכנס וכשהרים את ידיו עוד יותר, אמר "הדעה והדבור לחי עולמים" סגר את עיניו הקדושות ומסר את נשמתו לחי עולמים. ואז פרץ זלמן ליב בככי והכריז "גברו האראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש". סביר להניח שמדובר ברבי זאב וולף מטשרני-אוסטרהא, שכן סדר הסתלקותו של רבי אברהם ידוע לנו.

סביר להניח כי גם רבי אברהם שמשון מראשקוב בנו של רבי יעקב יוסף מפולנאה ומוציא לאור של ספרו "תולדות יעקב יוסף", לא נזכר אפילו פעם אחת במכתבי רבי אברהם מקאליסק - והוא ישב בטבריה ובצפת - משום שהשתייך לכולל השני (נפטר בחי' אלול תקנ"ט). לאחר שנת תק"ע עמדו בראש הכולל ה"רוסי" - רבי צבי הירש הארקער ורבי מאיר ביכוכב.

בשנת תקפ"ב נאסרים ע"י הפחה התורכי ראשי שני הכוללים: רבי זאב וולף מטשרני-אוסטרהא ורבי צבי הירש הארקער. יום שחרורם - ה' באדר - היה ליום חג. בשנת תקפ"ו, בעקבות רעש קשה, הסכימו שני הכוללים לשלוח שליח אחד לתורכיה וכך יש לנו תעודה ראשונה של עסקני הכולל הוואליני: נושא מאמרנו כראשון החותמים, טודרוס מנסיאטין (אי אפשר לזהותו ואברהם יערי אינו מעתיק את שמו, ואולם זיהינו את שמו מתעודה אחרת), זאב וואלף מאוסטרהא. מבני הכולל ה"רוסי": מרדכי בן יצחק (מסטולין), שאול הלוי - עמד בראש הכולל לאחר שנת תקצ"ג, חיים דוד הקטן שנספה ברעש תקצ"ז, דוד ארי' במהר"מ ז"ל (לא נזכר כערך אצל רבי אהרן סורסקי).

אגרת אל הרה"ק רבי אשר ישעי' מראפשיץ כאשר בראש החותמים מופיע הרה"ק רבי אברהם דוב מאווריטש - ה"ב עין" מצפת, ולצידו הרה"ק רבי זלמן לייב מטבריה, כאשר מסדר החותמים ניכר בעליל רום ייחוסו ומעמדו של רבי זלמן לייב כראש החבריה קדישא בטבריה

אגרת לפרנסי הקהל בטריאסט, גם כאן רבי זלמן לייב בראש החותמים

אגרת מטבריה שנת תקפ"ט אל הגאון רבי אברהם די קולונאי - רבה של טריאסט, בראש החותמים הרה"ק רבי זלמן לייב מטבריה